

AYHAN DOLUNAY

Yakın Doęu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

**TÜRK HUKUKUNDA
VE
KIBRIS TÜRK HUKUKUNDA
YABANCI MAHKEME
KARARLARININ
TANINMASI VE TENFİZİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR.....	XXI
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında Genel Bilgiler

§.1. MAHKEME KARARLARININ TÜRLERİ VE MAHKEME KARARLARININ ETKİLERİ.....	7
I. MAHKEME KARARLARININ TÜRLERİ.....	7
A. Eda Kararları	7
B. Tespit Kararları	9
C. İnşai (Yenilik Doğurucu) Kararlar.....	10
II. MAHKEME KARARLARININ ETKİLERİ (SONUÇLARI).....	12
A. Kesin Hüküm Etkisi	12
1. Şekli Anlamda Kesin Hüküm Etkisi.....	14
a. Kavram ve Meydana Gelmesi.....	14
b. Sonuçları.....	16
2. Maddi Anlamda Kesin Hüküm Etkisi.....	17

a. Genel Olarak.....	17
b. Şartları.....	19
c. Sonuçları.....	22
B. İcrai Etki.....	24
III. YABANCI MAHKEME KARARLARININ ETKİSİ.....	25
§.2. TANIMA VE TENFİZ KAVRAMLARI	27
I. TANIMA KAVRAMI.....	27
II. TENFİZ KAVRAMI	30
§.3. YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASININ TEORİK GEREKÇESİ İLE TANIMA VE TENFİZE İLİŞKİN SİSTEMLER.....	32
I. YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASININ TEORİK GEREKÇESİ.....	32
A. Mücamele (Comity) Teorisi	32
B. Yargısal (Kazai) Akit Teorisi	34
C. Özel Kanun (Lex Specialis) Teorisi	36
D. Müktesep Haklar Teorisi.....	37
II. TANIMA VE TENFİZE İLİŞKİN SİSTEMLER.....	39
A. Tanıma ve Tenfiz Müesseselerini Kabul Etmeyen Sistemler.....	39
B. Tanıma ve Tenfiz Müessesesini Kabul Eden Sistemler	40
1. Tanıma Usulleri	40
a. Tanımayı Tenfiz Usulüne Bağlayan Sistemler.....	40
b. Tanıma ve Tenfizi Birbirinden Ayrı Usullere Bağlayan Sistemler	41
2. Tenfiz Usulleri.....	44
a. Actio Judicati Usulü.....	44
b. Tescil Usulü.....	46
c. Revision Sistemi	47
d. Exequatur Esası.....	50

İkinci Bölüm
Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme
Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

§.1. TARİHİ GELİŞMELER.....	53
I. GENEL OLARAK	53
II. OSMANLI DÖNEMİNDE TANIMA VE TENFİZ.....	54
A. 1918 Yılına Kadar Olan Dönem	54
B. 1918 Yılında Yürürlüğe Giren Mehakim-i Ecnebiyye'den Verilen İ'lâmâtın Tenfizi Hakkında Kanun'un Geçerli Olduğu Dönem	55
III. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TANIMA VE TENFİZ	57
A. MÖHUK'dan Önce Tanıma ve Tenfiz	57
B. 2675 Sayılı MÖHUK'a Göre Tanıma ve Tenfiz	59
C. 5718 Sayılı MÖHUK'a Göre Tanıma ve Tenfiz	61
§.2. TANIMA VE TENFİZİN ŞARTLARI.....	64
I. GENEL OLARAK	64
II. TANIMA VE TENFİZİN ÖN ŞARTLARI.....	65
A. İlamın "Yabancı - Mahkeme" Tarafından Verilmiş Olması	65
B. İlamın Hukuk Davalarına İlişkin Olması.....	67
C. Yabancı Mahkeme İlamının Kesinleşmiş Olması	70
III. TANIMA VE TENFİZİN ASLİ ŞARTLARI.....	72
A. Karşılıklılık Şartı.....	72
1. Anlaşmaya Dayanan Karşılıklılık	73
2. Kanundan Doğan Karşılıklılık.....	75
3. Fiili Karşılıklılık.....	76
B. Türk Mahkemesinin Münhasır Yetkisine Girmeme ve Aşkın Yetki Kullanmama Şartı	77
1. Münhasır Yetki.....	79
a. Türkiye'de Bulunan Taşınmazlara İlişkin Davalar	81
b. Mirasa İlişkin Davalar	83

c. İş, Tüketici ve Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Davalar	85
2. Aşkın Yetki (Exorbitant).....	87
C. Kamu Düzenine “Açıkça” Aykırı Olmama Şartı.....	92
D. Savunma Haklarına Riayet Şartı.....	97
§.3. TANIMA VE TENFİZİN SONUÇLAR.....	102
I. TANIMANIN SONUÇLARI.....	102
A. Tanıma Kararı.....	102
B. Tanınmayan Kararların Durumu.....	105
II. TENFİZİN SONUÇLARI.....	105
A. Tenfiz Kararı.....	105
B. Kısmi Tenfiz Kararı.....	107
C. Tenfizin Reddi Kararı.....	107
§.4. TANIMA VE TENFİZİN USULÜ.....	108
I. GENEL OLARAK.....	108
II. TANIMA VE TENFİZ DAVASINDA UYGULANACAK USUL	109
A. Görev ve Yetki.....	109
1. Görevli Mahkeme.....	109
2. Yetkili Mahkeme.....	110
B. Teminat.....	111
C. Başvuru Usulü.....	115
1. Taraflar.....	115
2. Tanıma ve Tenfiz İstemi.....	116
3. Dilekçeye Eklenecek Belgeler.....	117
D. Davanın Görülmesi.....	119
1. Davanın Açılması.....	119
2. Tebligat.....	120
a. İki Ya Da Çok Taraflı Bir Sözleşme Bulunmaması Halinde Tebligat.....	121
bb. Ülke İçerisinde Tebligat.....	121
cc. Yabancı Bir Ülkeye Tebligat.....	123

d. İki Taraflı Bir Uluslararası Sözleşme Bulunması Halinde Tebligat	125
e. Çok Taraflı Bir Uluslararası Sözleşme Bulunması Halinde Tebligat	126
ff. Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesi'ne Göre Tebligat.....	126
gg. Hukuki ve Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Tebliğine Dair Sözleşmeye Göre Tebligat.....	128
3. Yargılama Usulü.....	130
4. İspat Yükü.....	132
5. İtirazlar.....	134
a. Tanıma ve Tenfiz Şartlarının Bulunmadığı İtirazı.....	134
b. İlamın Daha Önce Kısmen veya Tamamen Yerine Getirildiği İtirazı	136
c. İlamın Yerine Getirilmesine Engel Bir Sebepin Ortaya Çıktığı İtirazı	137
III. KANUN YOLLARI.....	138
A. Olağan Kanun Yolları.....	138
1. İstinaf.....	138
2. Temyiz.....	140
3. Karar Düzeltme.....	142
B. Olağanüstü Kanun Yolu (Yargılamanın Yenilenmesi)	143

Üçüncü Bölüm

Kıbrıs Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

§.1. GENEL BİLGİLER.....	145
I. DEVLETİN ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN TANINMAMASININ TANIMA VE TENFİZE ETKİSİ	145

II. ORTAK HUKUK (COMMON LAW) – KIBRIS TÜRK HUKUK SİSTEMİ İLİŞKİSİ	152
A. Ortak Hukuk (Common Law)’un Kıbrıs Türk Hukukunda Tanıma ve Tenfize Etkisinin “Yasal” Temelleri	152
B. Ortak Hukuk (Common Law)’un Parçası Olan İngiliz Hukuk Sisteminin Kıbrıs Türk Hukuk Sisteminde de Uygulanan Tanıma ve Tenfiz Kuralları	155
1. Şahsi Davalarda (Judgments In Personam) Yabancı Mahkemenin Yargı Yetkisi	156
2. Ayni Hak Davalarında (Judgments In Rem) Yabancı Mahkemenin Yargı Yetkisi	158
C. İngiliz Hukuk Sisteminde Uygulanıp Kıbrıs Türk Hukuk Sisteminde Uygulanmayan AB’nin Tanıma ve Tenfiz Kuralları.....	161
D. Ortak Hukuk (Common Law) – Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi İlişkisinin Eleştirisi.....	172
III. KIBRIS TÜRK YASALARINDA TANIMA VE TENFİZ.....	177
§.2. TANIMA VE TENFİZİN ŞARTLARI.....	183
I. GENEL OLARAK	183
II. TANIMANIN ŞARTLARI.....	184
A. Kararın “Yabancı-Mahkeme” Tarafından Verilmiş Olması.....	184
B. Para Alacaklarına İlişkin Bir Karar Olması	186
C. Nihai ve Kesinleşmiş Bir Karar Olması	188
III. TENFİZİN ŞARTLARI.....	190
A. Ön Şartlar	190
B. Asli Şartlar.....	191
1. Karşılıklılık Şartı.....	191
2. Kararın Kıbrıs Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisine Girmemesi Şartı.....	193
3. Savunma Haklarına Riayet Şartı	196
4. Kamu Görüşlerine (Düzenine) Açıkça Aykırı Olmama Şartı.....	198

5. Kararın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Aynı Konuda Verilmiş ve Kesinleşmiş Bir Karara Aykırı Olmaması Şartı	200
6. Kararın Hile İle Alınmamış Olması Şartı	201
§.3. TANIMA VE TENFİZİN SONUÇLARI	202
I. TANIMANIN SONUÇLARI	202
II. TENFİZİN SONUÇLARI	204
A. Tescil (Tenfiz) Kararı	204
B. Tescil (Tenfiz) Kararının İptali	206
§.4. TANIMA VE TENFİZİN USULÜ	207
I. GENEL OLARAK	207
II. TANIMA VE TENFİZ DAVASINDA UYGULANACAK USUL	208
A. Görev ve Yetki	208
1. Görevli Mahkeme	208
2. Yetkili Mahkeme	209
B. Taraflar	212
C. Tebligat	213
1. Hukuk Muhakemeleri Usul Tüzüğüne Göre Tebligat	214
a. Ülke İçerisinde Tebligat	214
b. Yabancı Bir Ülkeye Tebligat	217
2. Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Yapılmış Olan Hukuki, Ticari Ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma Ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi Ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi Hükümlerine Göre Tebligat	220
D. İtirazlar	222
III. KANUN YOLLARI	223
A. Tescilin (Tenfizin) İptali	223
B. İstinaf	225

Dördüncü Bölüm
Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk
Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Sözleşmede
Tanım ve Tenfiz

§.1. GENEL BİLGİLER.....	229
I. GENEL OLARAK SÖZLEŞME	229
II. SÖZLEŞMEDE TANIMA VE TENFİZ.....	230
§.2. TANIMA VE TENFİZİN ŞARTLARI.....	234
I. TANIMANIN ŞARTLARI.....	234
A. Kararın Hukuki ve Ticari Konulara İlişkin Olması.....	235
B. Kararın “Mahkeme” Tarafından Verilmiş Olması	239
C. “Nihai” Bir Karar Olması	241
II. TENFİZİN ŞARTLARI.....	243
A. Ön Şartlar.....	243
B. Asli Şartlar.....	244
1. Kararın, “Menkul, Gayrimenkul, Diğer Hak Ve Alacaklarla, Kişi Haklarına İlişkin” Olması Şartı.....	244
2. Kararın Tenfiz Devleti Mahkemelerinin Münhasır Yetkisine Girmemesi Şartı.....	247
3. Savunma Haklarına Riayet Şartı	251
4. Kesinleşme Şartı	253
5. Kamu Düzenine “Açıkça” Aykırı Olmama Şartı	254
6. Kararın İstemde Bulunulan Devlette Aynı Konuda Verilmiş ve Kesinleşmiş Bir Karara Aykırı Olmaması Şartı	257
7. Kararın Verilmesinden Önce Talepte Bulunulan Devlet Mahkemelerinde Tarafları ve Konusu Aynı Olan Bir Dava Açılmamış Olması Şartı	258
8. Diğer Şartlar	260
§.3. TANIMA VE TENFİZİN SONUÇLARI	262
I. TANIMANIN SONUÇLARI	262
II. TENFİZİN SONUÇLARI.....	263

§.4. TANIMA VE TENFİZİN USULÜ	265
I. GENEL OLARAK	265
II. KANUN YOLLARI.....	266
SONUÇ	269
KAYNAKÇA	277
TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KUZNEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ARASINDA HUKUKİ, TİCARİ VE CEZAI KONULARDA ADLİ YARDIMLAŞMA, TANIMA VE TENFİZ, SUÇLULARIN GERİ VERİLMESİ VE HÜKÜMLÜLERİN NAKLİ SÖZLEŞMESİ	293
DİZİN	339